

Por dulingveco en Eŭropo - Argumentoj kaj dokumentoj / Für Zweisprachigkeit in Europa - Argumente und Dokumente

Recenzo de Rudolf Fischer

Tiu libro kun blua-blanka kovrilo, la koloroj de la Akademio Internacia de la Sciencoj (AIS) San Marino, el 2005 tuj memorigas al alia, tre simila, aperinta en 1994, kun la titolo: Por plurlingveco de Eŭropo – Disputo pri argumentoj / Für Europas Mehrsprachigkeit – Ein Streit um Argumente. En ambaŭ prof. d-ro Helmar Frank prezentas tre engaĝite siajn ideojn; la alian duonon skribis tiutempe d-ro Werner Bormann, al la nova libro kontribuis anstataŭe prof. d-ro Reinhard Selten. Grandan parton krome konsistigas kolekto de dokumentoj kaj plie memorando, verkita de prof. Frank.

Estas pene eltrovi, el kiuj jaroj originas la diversaj kontribuoj, kvankam la enkonduko provas informi pri la aperjaro, sed foje la Esperanta, foje la Germana versio estas la originala, kaj plie ne nepre en originala, sed intertempe prilaborita formo. Jes ja oni devas laŭdi la elspezitan penon, eldoni tian libron en du lingvoj, paralele en kolumnoj, kiuj demonstras, ke Esperantaj tekstoj bezonas iom malpli da spaco ol German-lingvaj samenhavaj (tion por la ŝparemuloj). Pli detale atentante la lingvaĵojn la leganto tamen stumblas

pri ege ĝenaj malglataĵoj, kiuj pruvas, ke la reskribitan formon en la koncerne alia lingvo oni tro haste kaj sen severa kontrolo produktis: mezume du eraroj (de diversaj specoj) sur ĉiu paĝo estas simple tro por doni bonan impreson. Ekzemple dum iu teknika transformado perdiĝis granda parto de la dividstrektoj, tiel ke skribmanieroj kiel „LucianBlagaUniversität“ (p. 28) impresas strange kaj foje („05.10. Schuljahr“, p. 32) konfuzas la leganton. Same kelkaj lingvaj inventoj kiel „USAnisch“/“Usanisch“ (Germ. por „Usona varianto de la Angla“) kaj Esp. „Eŭropio“/ Germ. „Europien“ (tereno de Eŭropa Unio) kun la adjektivoj „eŭropia“ resp. „europisch“.

La plej fatala eraro estas sur paĝo 9. En raporto pri lerneja eksperimento oni legas en la Esperanta teksto, ke iu klaso unue lernis la Francan dum kvar jaroj, dum la Germana versio diras „zwei“ (du). Tio povas esti fonto por ĉarmaj misinformoj, kiam oni ĉerpas nur el unu lingva versio tie ĉi. (El la kunteksto pli poste sekvas, ke „kvar“ estas la ĝusta nombro.)

Enhavante prof. Selten raportas la evoluon de la lingvopolitika situacio en Eŭropa Unio, nenio nova, sed estas utile konsulti tiun superrigardon por refreŝigi siajn sciojn. En la diversspecaj kontribuoj de prof. Frank foje speguliĝas liaj komplikaj politikaj taktikoj, per iuj nefacile travideblaj kompromisoj veni al interkonsento kun ne-Esperantistaj instancoj kaj asocioj. Tiel li ekzemple provas vendi ne plu ILo-n (tiun Esperanto-vualon ni ja jam konas), sed eĉ „plibonigita“, al „Eŭropio“ adaptitan „ELO-n“ (p. 22)! Por tradiciaj Esperantistoj tio estus „perfido“, se oni ne konus la ĵonglomon de la meritplena Esperantisto Frank. La postulo, en ĉiuj lernejoj instrui DU neŭtralajn elprovitajn lingvojn (p. 70), celas certe trankviligi la Latinistojn, sed ke Esperanto iĝu „la dominanta lingvo en Eŭropo“ (Selten, p. 12), ankaŭ parte instrulingvo en universitatoj (p. 93), trovas la kontraŭstaron ne nur de „Verein Deutsche Sprache“ (Asocio por Germana Lingvo), sed ankaŭ de parto de la Esperantistaro.

Selten, Reinhard; Frank, Helmar G.: Por

dulingveco en Eŭropo – Argumentoj kaj dokumentoj / Für Zweisprachigkeit in Europa – Argumente und Dokumente. IFB Verlag. Akademia Libroservo. Institut für Kybernetik Berlin & Paderborn. Paderborn 2005. 112 p. 14,8 x 20,9 cm. Dikpapera kovrilo. ISBN 3-931263-54-1

Participo gravega problemo

Rezonado de Rudolf Fischer

1. Enkonduko

Tiu ĉi teksto estas respondo al la artikolo "Esperanto-Grammatik" de mia amiko Dirk Willkommen en *Esperanto aktuell* 2006/3, p. 26/27. "La malfeliĉa diskutado pri la participoj" tute ne malaperis en Esperantujo, kiel li skribis. Jes la plej multaj Esperantistoj ne emas pludiskuti la problemon pro diversaj kaŭzoj:

- Gramatiko tedeas la ordinarnajn Esperantistojn.
 - La sistemo de la participoj en Esperanto estas komplika.
 - Apenaŭ iu regas la Zamenhofan uzon de la participoj (ankaŭ mi ne).
- Pri la ĝusta (= Fundamenta) uzo de la participoj du gramatikaj skoloj, la t.n. itistoj kaj atistoj, dum jardekoj interkverelis. Bedaŭrinde en ambaŭ skoloj ekzistas krome subskoloj; preskaŭ ne eblas, ekhavi superrigardon pri la diversaj teorioj.

Por skizi la plej gravan diferencon jen unu ekzemplo:

„Hieraŭ la pordo estis fermita.“

Laŭ itismo tiu frazo estas dusenca, ĉar ĝi povas signifi, aŭ ke la fermo okazis hieraŭ (kaj ĝisfine), aŭ ke la pordo estis en stato post fermo, kiu okazis iam antaŭe.

Laŭ atismo nur la dua interpreto estas ĝusta. Por la unua signifo atistoj uzas „Hieraŭ la pordo estis fermata.“

(El tiu ekzemplo oni vidas, kial oni parolas pri „itismo“ kaj „atismo“.)

La formo „fermata“ tamen ne estas eb- la el itisma vidpunkto, ĉar „fermi“ es- tas verbo „sen daŭro kun rezulto“, kaj la sufiksoj ANT kaj AT laŭ itismo ĉiam indikas daŭron. Sed se la fermo hieraŭ okazis kelkfoje, tiam laŭ itismo tamen eblus „fermata“, ĉar tiam AT esprimus ripeteton ...

Tiuj diskutoj ne estus tiom gravaj, se temus nur pri harfendado inter la gram- matikemuloj, sed intertempe la ordina- ra lingvo-uzo estas afliktata. Ĉar ape- naŭ iu Esperantisto regas la partici- pojn, oni povas observi sisteman evit- adon de pasivaj participoj (ekzemple per la maloportuna misuzo de -iĝ-) aŭ indiferentan uzadon de IT (provokitan ĉe Germanoj per la influo de la Ger- mana pasiva participo). Lernolibroj tial limigas sin al netiklaj ekzemploj kiel "La letero estas/estis/estos skriba- ta/skribita/skribota."

2. Kial la uzado de participoj estas komplika

Dum la simpla sistemo de la verbofor- moj en Esperanto ne kaŭzas proble- mojn kaj tial ŝajne estas sufiĉe taŭga, la sistemo de la tri aktivaj kaj pasivaj participoj provokas tri punktojn de kri- tiko:

- Troa devo de precizigo

Uzante participojn la lingvoproduktan- to ĉiam devas decidi inter la tri A-, I- kaj O-formoj. Tio ofte estas tute su- perflua. Ekzemple: „Sur la ŝildo la vo- jo estas indik?ta.“

- Necesa klasifikado de verboj

Laŭ Plena Analiza Gramatiko (PAG, p. 145/146) oni devas diferencigi tri klasojn de la ago-verboj:

- Verboj de daŭro kaj rezulto: skribi, konstrui, ...

- Verboj de daŭro sen rezulto: ami, bezoni, deziri, ...
(IT-participoj „ne ekzistas“)

- Verboj sen daŭro kun rezulto: fer- mi, naski, morti, ...

(AT-participoj „ne ekzistas“)

Tiu klasifikado estas malfacila, ĉar kial „legi“ estas verbo de daŭro kaj re- zultato? Kaj naskintaj virinoj certe pro- testos, ke „naski“ estas sen daŭro ...

- Homonimeco de participa formo: ĉu

priskribo de ago aŭ de rezulto (postaga stato) aŭ de simple stato?

„La fenestro de la oficejo estis fer- mita.“

Interpreto:

- 1) Oni fermis ĝin. => ago
- 2) Oni fermis ĝin antaŭe. => rezulto (postaga stato)
- 3) Ĝi tute ne estis malfermebla. => stato

Idiomajoj kiel „fermita rondo“, „mal- fermita letero“ ktp. donas malĝustan ideon de iama (mal)fermo, kaj sekve oni renkontas eskapojn per „ferma rondo“, „malferma letero“, en kiuj oni provas esprimi la staton sen antaŭa ago per simpla adjektivo, kiu tamen tute misgvidas: kp. „malferma kunsido“ ktp. Ne multe konsolas, ke tiu problemo same ekzistas en etnaj ling- voj. Al la Esperantistoj oni povas nur rekomendi, uzi pli taŭgajn esprimojn, ekzemple „privata“ aŭ „nepublika“ an- stataŭ „fermita rondo“, „publika lete- ro“ anstataŭ „malfermita“ k.s., kaj tiel eviti la ambiguajn pasivajn I-partici- pojn.

3. Participoj estas adjektivoj

Prave la gramatiko de Dirk Willkom- men (GDW) atentigas pri la paralelaj formoj de jenaj frazoj:

„La letero estas longa.“ / „La letero estas skribita.“ (p. 40)

La samo validas tamen ankaŭ por:

„Li estas juna.“ / „Li estas leganta.“

La jenaj tri formoj de la sama enhavo „Li legas libron. / Li estas leganta lib- ron. / Libro estas legata de li.“

montras tri diversajn fokusojn: ago („legas“), aganto („leganta“), agato („legata“).

Oni do ne bezonas enkonduki „aspek- ton“ (GDW, p. 42/43) por klarigi „le- ganta“.

Ĉar participoj estas adjektivoj, ili ape- ras en frazoj samloke kiel la adjekti- voj, nome en atributa pozicio („La longa vojo ...“) kaj en predikativa po- zicio („La vojo estas longa.“). Estas do superflue, en la priskribo de la lin- gvo Esperanto paroli pri „kunmetitaj verboformoj“. La nuraj verboformoj en Esperanto estas la t.n. „simplaj“, nome unuvortaj: ekzemple „legas“, „legis“, „legos“, „legus“, „legi“, „le-

gu“. En frazoparto kiel „La longa vojo ...“ la atributo „longa“ estas mallongi- go de „estante longa“, do: „La vojo es- tante longa ...“ La verbo „esti“ okul- frape ne aldonas ion al la enhavo, tiel ke ankaŭ eblus kompleta rimarko per konciza esprimo „vojo longa“:

„Mi morgaŭ veturos al Romo.“ – „Vojo longa.“ / „La vojo estas longa.“ Estas tiel suspektige, kial la diversaj gramatikoj (plej ĝisfunde PAG) dife- rencigas t.n. „izolajn“ participojn (t.e. nepredikativajn) de participoj en „kun- metitaj verboformoj“. Tion faras an- kaŭ la Plena Manlibro de Esperanta Gramatiko (PMEG) de Bertilo Wen- nergren.

4. Kion signifas A, I kaj O en verboformoj kaj participoj?

Unu el la centraj tezoj de Esperanto estas, ke la signifo de morfemo estas sendependa de la kunteksto. Neniu kontestas, ke la tri vokaloj A, I kaj O en AS, IS kaj OS ne hazarde estas la samaj kiel tiuj en A(N)T, I(N)T kaj O(N)T. Sed en la diversaj variantoj de itismo, traktataj ĉi tie, nome tiuj de PAG, PMEG kaj GDW, la signifo de A en AS, ANT kaj AT ne estas la sama, ankaŭ ne tiu de I en IS, INT kaj IT kaj ne tiu de O en OS, ONT kaj OT. Kaj, pli malbone, kaj kontraŭ la centra tezo, la signifo de tiuj vokaloj kiel morfemoj estas parte homonima, eĉ en la sama itisma varianto.

PMEG (paragrafo 28.1) komence kla- rigas: ANT kaj AT signifas „dum la ago“ (kiun esprimas la verba radiko de la participo), INT kaj IT signifas „post la ago“, ONT kaj OT signifas „antaŭ la ago“. (Ekzistas ja ankaŭ verboj, kiuj ne indikas staton kaj ne agon, ekz. „si- di“, sed por plisimpligi la rezonadon, mi neglektas tion tie ĉi.) Sekve ek- zemple: La A en „batanta / batata“ sig- nifas „dum la bato“, la I en „batinta / batita“: „post la bato“, la O en „batonta / batota“: „antaŭ la bato“. Tio estas tre alloga koncepto, konforma al la postulata sendependa signifo de la vo- kaloj, des pli, ĉar ankaŭ „batas“, „bat- tis“, „batos“ klarigeblas precize tiel. Jen la dezirata baza strukturo de sam- signifaj morfemoj A, I kaj O.

La tuto ĝis tie ĉi sonas kiel „senaspek-

ta Esperanto“ aŭ „ekstrema atismo“ (PMEG), ĉar en la signifo de la morfemaj vokaloj aperas ja nur tempaj prepozicioj kaj ne la fama aspektoparo „perfekto“ / „imperfekto“, kiu estas baza por la itismo.

4.1 Kion signifas A en AS, ANT kaj AT?

Sed ho ve, en la sama paragrafo PMEG detruas tiun lingvoteorie idealan situacion. Unue prave: „AS montras ĉefe nuntempecon de la ago“ („ĉefe“ ĉar foje anstataŭe sentempecon, ĝeneralan validecon). Sed tiam: „dum ANT kaj AT montras daŭrecon aŭ ripeteton de la ago“. Simile oni legas en PAG kaj GDW.

PMEG (paragrafo 28.4.2) asertas, ke „en la praktiko ankaŭ artistoj uzas la ANT-formojn por montri daŭradon aŭ ripetadon“, almenaŭ en „kunmetitaj verboformoj“. Tio ne estas vera:

„Bombo estis eksplodanta kaj detruanta la domon.“

Eble oni malofte uzas la ANT-formojn predikative, sed se jes, „daŭro“ aŭ „ne daŭro“ dependas de la signifo de la verba radiko kaj ne apartenu al la signifo de ANT. Same malĝusta estas la dua tiea aserto de PMEG pri atismo: „Hieraŭ la perditaj aferoj estis trovataj.“

Laŭ PMEG atistoj komprenas „estis trovataj“ tiel, ke la trovado okazis verŝajne ĝisfine. Nu, mi ne povas imagi alian trovadon ol ĝisfinan. Kaj la eblaj variantoj de la supra frazo, nome „Hieraŭ oni estis trovanta la perditajn aferojn.“ kaj „Hieraŭ oni trovis la perditajn aferojn“ estas laŭ atismo enhave samaj, nur strukture malsamaj. Laŭ tiu „ekstrema atismo“ (PMEG) regas kompleta simetrio inter la verboformoj kaj la aktivaj kaj pasivaj participoj.

4.2 Kion signifas I en IS, INT kaj IT?

Simile PMEG (paragrafo 28.1) asertas pri la signifo de I: „IS montras, ke la ago okazis antaŭ la nuno“ (prave). Sed: INT kaj IT „montras, ke la ago plenumiĝis ...“, t.e. okazis ĝisfine. En kunmetitaj verboformoj pasivaj (paragrafo 28.4.2) laŭdire INT-formo ĉiam

signalas tempan rilaton, dum IT-formo „plenumiĝon de ago, aŭ agon, kiu donis rezulton“. En GDW INT kaj IT ankaŭ servas por ĝenerala konstato (p. 46; laŭ p. 41 tamen en aktivo ne INT, sed ANT).

Ke ago farinta aŭ farita okazis ĝisfine, estas fakte plej ofte tiel, tamen ne ĝenerale valida kaj tute ne apartenas al la signifo de INT kaj IT:

„Mi amis ŝin, amas ŝin kaj amos ŝin; ŝi estas amita, amata kaj amota de mi; mia amo al ŝi estas sen limo.“ „Lerninte multe, mi nun multe scias kaj tial estas plulernanta.“ „Estas pluvinte nun la tutan someron, ĝis hodiaŭ.“ Do, la amado, lernado kaj pluvado okazis, sed ne ĝisfine ...

4.3 Kion signifas O en OS, ONT kaj OT?

Ankaŭ la signifo de O ne estas senproblema. PMEG asertas: OS „montras tempon post la nuno“. ONT kaj OT „montras staton antaŭ la komenco de la ago“ (prave), sed plie: „ofte kun nuanco, ke oni intencas fari la agon, ke oni planas ĝin, aŭ ke ĝi baldaŭ okazos“. En unu el la sekvantaj ekzemploj O eĉ havas la signifon de devo:

„Sur la tablo kuŝis aro de legotaj leteroj.“ PMEG klarigas: „La leteroj atendis la legadon.“ (Bone) Sed plie: „Iu devus ilin legi, sed ankoraŭ ne faris.“

El la kunteksto aŭ el la koncerna verboradiko pove dedukteblas, ke iu intencas/planas/devas fari ion, sed tio ne apartenas al la signifo de O.

5. Ne serĉu la nuancojn en la participaj sufiksoj

Ni vidis, ke la menciitaj tri variantoj de itismo (PAG, PMEG kaj GDW) asertas, ke kelkaj participaj sufiksoj foje esprimas „aspektojn“, ke estas tamen kontraŭdiroj pri la signifoj inter la itismaj variantoj kaj eĉ interne de iu certa varianta mem. De kie venas tiu komplika situacio? Kial ne sufiĉas la simpla kaj ideala klarigo per A = dum la ago, I = post la ago kaj O = antaŭ la ago? La respondo estas bedaŭrinde: Ĉar Zamenhof ne uzis „senaspektan Esperanton“, tamen ankaŭ ne klaran alternativan sistemon por esprimi tem-

po(rilato) kaj aspekton.

Li ne donis regulojn, sed nur ekzemplajn frazojn, el kiuj ĉiu deduktas iom aliajn regulojn, kaj tiel ekiĝis la teorioj de itismo kaj atismo kaj ties variantoj. Ĉiu klarigo de iu participo kun A, I aŭ O devenas de konkreta frazo, en kiu neeviteble la koncerna verboradiko ludas gravan rolon por la aktuala signifo. Depende de la koncerna verbo la lingvoproduktanto subkomprenas kaj subkomprenigas plurajn nuancojn pri tempo(rilato) kaj aspekto, kaj erare (sed kompreneble) la diversaj gramatikistoj atribuis tiujn nuancojn al A, I kaj O, kvankam ili apartenas al la koncerna verboradiko kaj ne (ĉiam) estas esprimitaj per morfemo.

Mi donu nur du ekzemplojn:

5.1 OT sen signifo de devo

La laŭdira devo en la signifo de OT eble venas de jena frazo de Zamenhof (Ekzercaro, § 22):

„Homo, kiun oni devas juĝi, estas juĝoto.“

Nun klarigu OT per „antaŭ la ago“. Tiam la frazo tekstas:

„Homo, kiun oni devas juĝi, estas antaŭ juĝo.“

Se „devas juĝi“ kaj „juĝoto“ priskribus la saman fakton, tiam ili estus ankaŭ interŝanĝeblaj, nome tiel:

„Homon, kiu estas antaŭ juĝo / juĝoto, oni devas juĝi.“

Tio okulfrape ne ĝustas. El „devas juĝi“ sekvas „esti antaŭ juĝo“, sed ne inverse.

5.2 IT sen signifo de ĝisfineco aŭ sukceso

De Raymond Schwartz venas la instrua demando: „Kio estas pli utila, riparata horloĝo aŭ riparita horloĝo?“ – Nu, ankaŭ riparita horloĝo utilas nur, se la riparo okazis ĝisfine kaj sukcese. Oni jes laŭ neformulenda konsento inter la lingvo-uzantoj subkomprenas, ke riparita horloĝo estas bone refunkcianta; alikaze oni devus signali, ke ne estas tiel. Ĉiu-okaze la ĝisfineco kaj la sukceso de la riparo neniel estas parto de la signifo de IT, sed apartenas al la komuna scio, kiel uzi la verbon „ripari“.

6. Kiu estis la Zamenhofa lingvo-uzo?

La fakto, ke ekzistas itismo kaj atismo kaj pluraj variantoj de ili, jam indikas, ke la Zamenhofa lingvo-uzo estas diversmaniere klarigebla, tiel ke diversaj reguloj estas dedukteblaj. Dum la frazo (Ekzercaro, § 12)

„Georgo Vaŝington estis naskita la dudek duan de Februaro de la jaro mil septcent tridek dua.“

pravigas itisman vidpunkton, alia frazo, nome

„Mono havata estas pli grava ol havita.“ (Ekzercaro, § 22)

estas nur temporilate, do atisme klaregebla (PMEG prisilentas tiajn okazojn, PAG eĉ malpermesus la formon „havita“.)

6.1 Nekongruenco de Zamenhofa lingvo-uzo

PAG (p. 153) kaj PMEG (paragrafo 29.2.2) konfesas, ke Zamenhof foje (do ne regule!) cede transiris al AT-participo, kiam la ago de la verbo-radiko estis neata aŭ pro alia kaŭzo perceptata kiel ne reale okazonta:

„La unueco de Esperanto neniam estos rompata.“ (Antaŭparolo de la Fundamento)

Tiu ekzemplo montras ankaŭ, ke la konata regulo de Raymond Schwartz (Uzu AT, se vi povas aldoni „plu kaj plu“, „iom post iom“ aŭ „ree kaj ree“, uzu IT, kiam taŭgas aldoni „definitive“, p. 25) ne ĉiam aplikeblas.

Sekve: neniuj sistemo de reguloj kondukas en ĉiu okazo al ununura formo de participo, ankaŭ ne senŝanceligeble al tiu, kiun uzis Zamenhof en sia verkaro. La pruvo estas simpla: Kompilu aron de Zamenhofaj frazoj kun diversaj participaj formoj, precipe kun AT-kaj IT-participoj, anstataŭigante A, I kaj O per „?“ . Poste ĉiu, ĉu itisto aŭ atisto, enmetu la formojn laŭ sia instruo, kaj rigardu poste, kiom kongruaj la rezultoj estas inter si kaj kun la Zamenhofa versio.

6.2 De poste eblas ĉion „klarigi“

Nun ekzistas ĉiam la eblo „forklarigi“ ĉion per tute aparta intenco de Zamen-

hof ĝuste en la diskutata frazo. Ekzemple kiam Zamenhof uzis „batata“ anstataŭ „batita“, kvankam bato kaj batado ja laŭ la signifo de la verbo-radiko okazas ĉiam ĝisfine, tiam la itismo klarigas, ke temas en la frazo „Kiam Nikodemo batas Jozefon, tiam Nikodemo estas la batanto kaj Jozefo estas la batato.“ (Ekzercaro, § 22) ne nur pri unu bato, sed ripeta aŭ daŭra ago. Tion oni fakte neniel povas konkludi el la frazo, kaj ĉu oni vere devus formuli

„Kiam Nikodemo batas Jozefon per (unu) bato, tiam Nikodemo estas la batinto kaj Jozefo la batito.“? Laŭ PMEG devus esti „batanto“, sed „batito“. Hm, ĉu mi komprenis tion bone?

GDW klarigus jene: Se Zamenhof uzus la A-formojn, tiam li celus la disvolviĝantan agon, aŭ temus pri ĝenerala konstato; se li uzus la I-formojn, tiam la rezulto estus pli grava ol la ago.

Ni rigardu alian ekzemplon de Raymond Schwartz (p. 46):

„Nun mi sciigos al vi, kion mi faros el mia vinbergardeno: forigita (definitive!) estos ĝia barilo, kaj ĝi estos ruinigata (plu kaj plu, re-kaj-ree!); ĝiaj muroj estos disĵetitaj (unufoja faro definitiva!) kaj ĝi estos piedpremata (plu kaj plu, ĉiufoje, kiam homo aŭ besto pasos sur ĝi).“ (Jesaja 5,5; klarigoj de Schwartz)

Kial ne anstataŭe eblas jenaj participaj formoj:

„... forigata (iom post iom) estos ĝia barilo, kaj ĝi estos ruinigita (rezulto => definitive); ĝiaj muroj estos disĵetitaj (unu muro post la alia, ripeto) kaj ĝi estos piedpremita (rezulto => definitiva).“

Nu, kiel oni vidas, variaj klarigeblaj permesas al aŭtoro preskaŭ ajnan uzon de A(N)T- kaj I(N)T-participoj. Egale, kiel oni analizu la Zamenhofan lingvo-uzon en specifaj frazoj de lia verko, mi (la aŭtoro) ja plej bone konscias pri tio, kion mi en mia frazo taksas plej grava, kaj neniuj atisma aŭ itisma redaktanto rajtas nun ŝanĝi ion en miaj participoj, ĉar mi ĉiam povas pravigi min per konvena ekzemplo el la Zamenhofa lingvo-uzo.

7. Kion fari? Praktikaj konsiloj

Ni devas vivi kun la balasto de ofte tro nuancendaj participoj, kun la manko de tempe/aspekte neŭtraj aŭ nur-stataj participoj. En kelkaj situacioj estas pli bone, eviti participojn, precipe la stato-indikajn, per aliformulado (sed ne per -iĝ-). Predikativaj participoj (do ilia uzo en „kunmetitaj verboformoj“) impresas peze, atributaj tamen povas gvidi al tre eleganta frazostukturo.

Uzi la participojn kaj eĉ instrui la uzon, estas komplike. Nek PAG, nek PMEG, nek GDW prezentas konvinkan sistemon. Participoj restas „gravega problemoj“; la titolon de tiu ĉi artikolo mi transprenis el „La Ondo de Esperanto“ (N-ro 4-5, aprilo-majo de 2006, p. 15). Verkis ĝin la prezidanto de la Akademio de Esperanto, Geraldo Mattos. Kaj li emfazas la supre menciitan kaj plene simetrian sistemon por la tri verboformoj kaj la ses participoj: A = dum la ago, I = post la ago, O = antaŭ la ago. Ĉu „ekstrema atisto“?

Ĉiuj kromaj nuancoj dependas de la kunteksto, precipe de la kutima uzo de la koncerna verboradiko. Se vi volas esprimi aspektojn (daŭro, ripeto, ĝisfineco, ktp.), tiam uzu aldonajn vortojn aŭ afiksojn.

Se vi tamen foje hezitas, ĉu ekzemple uzi A aŭ I respektive A aŭ O en participo, sentu vin libera elekti la formon, kiu laŭ via opinio plej taŭgas. Neniu povas pruvi, ke Zamenhof en via situacio elektus alian formon kaj ke nur tiu estas ĝusta.

Citita literaturo:

Kalocsay, Kálmán kaj Gaston Waringhien: Plena Analiza Gramatiko de Esperanto. Kvara tralaborita eldono. Rotterdam, 1980.

Schwartz, Raymond: Ne kiel Meier! Invito al revizio de niaj konceptoj pri la konjugacio de Esperanto. Paris, [1963].

Wennergren, Bertilo: Plena Manlibro de Esperanta Gramatiko. <<http://bertilow.com/pmeg>> Laste alirita je 2006-09-08.

Willkommen, Dirk: Esperanto-Grammatik. Hamburg, 2001.